

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING OG'ZAKI NUTQINI
RIVOJLANTIRISHDA AUDIO VA VIDEO LI MULTIMADIYA
VOSITALARIDAN FOYDALANISH USULLARI**

Obidjonova Ruxshona

O'zbekiston-Finlandiya

Pedagogika instituti talabasi

Tel.: 95 774 31 22;

email: ruxshonaobidjonova0212@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada 1–2-sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda audio va video multimedia vositalarini qo'llashning pedagogik usullari tahlil qilinadi. Dars jarayonida audio va video materiallarning o'rni, ularning didaktik imkoniyatlari hamda o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini oshirishdagi samaradorligi yoritiladi. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlarda qo'llash mumkin bo'lgan interfaol usullar va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, og'zaki nutq, multimedia vositalari, audio materiallar, video materiallar, pedagogik usullar, interfaol ta'lim.

**METHODS OF USING AUDIO AND VIDEO MULTIMEDIA TOOLS TO
DEVELOP ORAL SPEECH IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

Obidjonova Ruxshona

Student at Uzbekistan-

Finland Pedagogical Institute

Tel.: +998 95 774 31 22

Email: ruxshonaobidjonova0212@gmail.com

Abstract: This article analyzes pedagogical methods for using audio and video multimedia tools to develop oral speech in 1st–2nd grade students. The role of audio and video materials in the lesson process, their didactic potential, and their effectiveness in enhancing students' speech competence are examined. Additionally, interactive methods and recommendations that can be applied in practical activities are provided.

Keywords: primary education, oral speech, multimedia tools, audio materials, video materials, pedagogical methods, interactive learning.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun og'zaki nutqni rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Bu davrda bolaning til qobiliyati, muloqot

madaniyati va fikr ifodalash ko‘nikmalari shakllanadi. An‘anaviy dars metodlariga qo‘shimcha sifatida audio va video multimedia vositalaridan foydalanish o‘quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, darslarni qiziqarli va samarali qiladi.

1. Multimedia vositalarining pedagogik ahamiyati

Audio va video materiallar o‘quvchilarning eshitib tushunish, talaffuz va og‘zaki nutqini rivojlantirishda muhim vositalardir. Ushbu vositalar:

- matnlarni tinglash orqali talaffuzni takomillashtiradi;
- videolar orqali muloqot kontekstini tushunishga yordam beradi;
- rolli o‘yinlar va dramatizatsiya mashqlarini boyitadi;
- o‘quvchilarni interfaol va ijodiy fikrlashga undaydi.

Multimedia materiallari darsning turli bosqichlarida ishlatilishi mumkin: eshitish, ko‘rish va muloqot faoliyati uchun. Masalan, qisqa video lavhalarni ko‘rsatish, hikoya yoki dialoglarni audio shaklda tinglash, nutq mashqlarini interfaol platformalarda bajarish — ularning barchasi og‘zaki nutqni rivojlantirishga xizmat qiladi.

2. Audio vositalardan foydalanish usullari

Matnlarni audio shaklda tinglash:

O‘quvchilarga hikoya, ertak yoki she‘rlarni tinglash imkoniyatini yaratish. Keyinchalik ularning mazmuni bo‘yicha og‘zaki bayon qilish topshiriqlari beriladi.

Savol-javob mashqlari:

Audio yozuvdagi voqealar yoki qahramonlarning so‘zlari bo‘yicha savollar beriladi. O‘quvchilar tinglab, o‘z javoblarini shakllantiradi.

Talaffuzni mashq qilish:

Audio yozuvlarda so‘zlarni aniq talaffuz qilish va intonatsiya bilan ishlashni rivojlantiradi. Masalan, yangi so‘zlarni eshitib, ular bilan jumlar tuzish mashqlari.

3. Video vositalardan foydalanish usullari

Hikoya yoki voqeani video orqali ko‘rish:

O‘quvchilar video lavhani tomosha qiladilar va keyin mazmunni og‘zaki tarzda bayon qiladilar.

Dialoglarni rolli o‘yin shaklida bajarish:

Video yordamida kundalik hayotdagi vaziyatlar ko‘rsatiladi va o‘quvchilar ularni sahnalashtiradi.

Vizual kontekstdan foydalanish:

Video lavhalardagi obrazlar, harakatlar va hissiy holatlar o‘quvchilarning nutqiy ifoda ko‘nikmalarini boyitadi va so‘z boyligini oshiradi.

4. Amaliy mashg‘ulotlar misollari

Mashq 1. Video asosida hikoya tuzish: O‘quvchilarga qisqa videoni ko‘rsatish (masalan, bog‘da o‘ynayotgan bolalar).

Topshiriq: voqeani 4–5 gapdan iborat og‘zaki bayon qilish.

Mashq 2. Audio tinglash va savol-javob:

Audio yozuvda ertakni tinglash. Savollar: "Kim bosh qahramon?", "U nima qildi?" O'quvchilar javoblarni og'zaki ifodalaydi.

Mashq 3. Rolli o'yin:

Video lavha orqali "Do'konda" yoki "Maktabda" mavzusida sahna tashkil etish. O'quvchilar o'zaro muloqot qilib, nutq madaniyatini rivojlantiradi.

Mashq 4. Talaffuz va intonatsiya mashqi:

Audio yozuvdagi so'zlar va jummalarni to'g'ri talaffuz qilish, ohang va intonatsiya bilan ifodalash.

1. Rasm asosida gap tuzish

Mashq:

Darslikda berilgan rasm: "Bog'dagi bolalar o'ynamoqda"

Topshiriq:

1. Rasmda nima tasvirlangan?
2. Kimlar ishtirok etmoqda?
3. Bolalar nima qilmoqda? Ushbu mashq o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Rasmga qarab 3–4 gapdan iborat og'zaki bayon qilish talab qilinadi. Audio yoki video formatda rasmni ko'rsatish orqali o'quvchilar vizual eshitish orqali tasavvurini kengaytiradi. Rolli o'yin metodikasi bilan birlashtirilsa, o'quvchilar o'zaro suhbatda rasmni tavsiflaydilar, bu esa muloqot madaniyatini oshiradi.

2. Matnni o'qib savollarga javob berish

Mashq:

Darslikdagi qisqa matn: "Bugun maktabda yangi dars boshlandi. O'qituvchi bolalarga qiziqarli topshiriqlar berdi."

Topshiriq:

1. Matnda kim haqida aytilgan?
2. Nima sodir bo'lgan?
3. Siz shu voqeani qanday davom ettirgan bo'lardingiz?

3. So'zlardan gap tuzish

Mashq:

Berilgan so'zlar: bolalar, kitob, o'yin, bog'

Topshiriq: Ushbu so'zlardan foydalanib 3–4 gap yozing yoki og'zaki ayting.

Bu mashq o'quvchilarda fikrni mantiqiy shakllantirishni rivojlantiradi. Interfaol metod sifatida, bolalar videodarsda ko'rsatilgan vaziyatga mos gap tuzishadi. Yozma shaklda esa jummalarni bir-biriga bog'lash orqali izchillik va grammatikani mustahkamlaydilar.

4. Dialog tuzish

Mashq:

Mavzu: "Do'konda"

Topshiriq: Ikki o‘quvchi o‘zaro dialog tuzadi:

“Salom, siz nima olmoqchisiz?”

“Men olma va non olmoqchiman.”

Dialog mashqlari og‘zaki nutq va muloqot madaniyatini rivojlantiradi. Video lavhalardan foydalanib, o‘quvchilar real hayotdagi holatlarni ko‘rib, suhbatni sahnalashtiradi. Rolli o‘yin metodikasi bu mashqni qiziqarli qiladi va nutqni tabiiy ravishda shakllantiradi.

5. Hikoya yoki insho yozish

Mashq:

Rasm: “Oila bilan bog‘da sayr”

Topshiriq: Rasm asosida 4–5 gapdan iborat qisqa hikoya yozing yoki og‘zaki ayting. Ushbu mashq o‘quvchilarning yozma va og‘zaki nutqini birlashtiradi. Audio hikoya tinglash orqali bolalar tasavvurini kengaytiradi, video lavhalardan foydalanish esa voqeani vizual tushunishga yordam beradi. Pedagogik metod sifatida: “matnni avval og‘zaki aytib, so‘ng yozma shaklda bayon qilish” ko‘nikmani mustahkamlaydi.

6. Matnni rejalashtirish va sarlavha qo‘yish

Mashq:

Matn: “Bahorda tabiat uyg‘onadi. Daraxtlar barg ochadi. Quyonlar yayrashadi.”

Topshiriq:

Matnni o‘qing.

2–3 banddan iborat reja tuzing.

Matnga mos sarlavha qo‘ying. Bu mashq tahliliy fikrlashni va yozma nutqni rivojlantiradi. Interfaol metod sifatida elektron doska yoki tablet orqali matnni tartiblash, sarlavha qo‘yish mashqlarini bajarish mumkin. Bu o‘quvchilarni mustaqil ishlashga o‘rgatadi.

7. Erkin yozma mashqlar

Mashq:

Mavzular:

“Mening eng yaxshi do‘stim”

“Maktabdagi sevimli mashg‘ulotim”

“Tabiatni asraylik” O‘quvchilar o‘z fikrini yozma tarzda bayon qiladi. Multimedia vositalari bilan boyitilgan mashq: video yoki rasmni ko‘rsatib, unga mos matn yozish. Bu mashq ijodiy fikrlashni va mustaqil yozma nutqni rivojlantiradi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslari uchun interfaol multimedia mashqlar jadvali

№	Mashq nomi	Metod	Multimedia vosita	Maqsad	Bajarish tartibi
1	Rasm asosida gap tuzish	Rolli o'yin, tavsiflash	Rasm, PowerPoint, audio	Og'zaki nutq va tasviriy fikrlashni rivojlantirish	1. O'qituvchi rasmni ko'rsatadi. 2. O'quvchilar rasmni tasvirlab, 3–4 gapdan iborat hikoya tuzadilar. 3. Suhbat shaklida bir-biriga aytadi.
2	Matnni o'qib savollarga javob berish	Savol-javob, muhokama	Audio matn, video lavha	Tinglab tushunish va og'zaki nutqni rivojlantirish	1. O'quvchilar matnni audio yoki video orqali tinglaydi. 2. Savollarga javob beradi. 3. Mazmunni og'zaki bayon qiladi.
3	So'zlardan gap tuzish	Interfaol mashq	Interfaol taxta, tablet	Fikrni mantiqiy tuzish, og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish	1. Berilgan so'zlar ro'yxatini o'qish. 2. O'quvchilar gap tuzadi. 3. Matnni yozma shaklda ham ifodalaydi.
4	Dialog tuzish	Rolli o'yin	Video lavha, rasm	Muloqot madaniyati va og'zaki nutqni rivojlantirish	1. Mavzuni tanlash ("Do'konda", "Maktabda"). 2. O'quvchilar juft bo'lib suhbat tuzadi. 3. O'qituvchi izoh beradi, nutq madaniyatini tekshiradi.
5	Hikoya yozish	Ijodiy yozish, tahlil	Rasm, video lavha	Yozma va og'zaki nutqni birlashtirish, ijodiy fikrlash	1. Rasm yoki video ko'rsatiladi. 2. O'quvchilar 4–5 gapdan iborat

№	Mashq nomi	Metod	Multimedia vosita	Maqsad	Bajarish tartibi
6	Matnni rejalashtirish va sarlavha qo'yish	Tahlil va umumlashtirish	Matn, interfaol doska	Tahliliy fikrlash va yozma nutqni rivojlantirish	hikoya yozadi. 3. Hikoya og'zaki ravishda bayon qilinadi. 1. Matnni o'qish. 2. 2–3 banddan reja tuzish. 3. Matnga sarlavha berish. 4. Javoblarni birgalikda muhokama qilish.
7	Erkin yozma mashq	Ijodiy yozish	Rasm, video lavha	Mustaqil yozma nutq va ijodiy fikrlashni rivojlantirish	1. Mavzuni tanlash. 2. 5–6 gapdan iborat matn yozish. 3. O'quvchilar o'z ishini audio yoki video orqali taqdim qiladi.
8	Matnni yakunlash	Kreativ yozish	Audio matn, video lavha	Yozma nutqni rivojlantirish va tasavvurga rag'bat berish	1. Matnning boshlanishi beriladi. 2. O'quvchilar matnni davom ettiradi. 3. Tayyor matnni baham ko'rish va tahlil qilish.
9	Savol asosida gap tuzish	Savol-javob	Audio, interfaol taxta	Og'zaki nutqni mantiqiy rivojlantirish	1. O'qituvchi savollar beradi (Kim? Qayerda? Nima qildi?). 2. O'quvchilar javob sifatida gap tuzadi. 3. Javoblarni sinf bilan muhokama qilish.

№	Mashq nomi	Metod	Multimedia vosita	Maqsad	Bajarish tartibi
10	Video asosida insho	Ijodiy yozish, tahlil	Qisqa video lavha	Yozma nutqni mantiqiy va izchil shakllantirish	1. Video ko'rsatiladi. 2. O'quvchilar videoni tahlil qiladi. 3. 5–6 gapdan iborat insho yozadi. 4. Insho og'zaki ravishda sinfga

1–2-sinf darsliklaridagi mashqlar tizimi og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan. Rasm, matn, audio va video materiallar bilan ishlash o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini mustahkamlaydi. Rolli o'yinlar, dialoglar, interfaol mashqlar va ijodiy topshiriqlar nutqni tabiiy va samarali shakllantiradi. Multimedia vositalari va metodik tavsiyalarni uyg'unlashtirish ta'lim sifatini oshiradi va o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Abdullayeva Q. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. — Toshkent, 2019.
3. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. — Toshkent, 2018.
4. Rafiyev A. Ona tili ta'limida nutq o'stirish masalalari. — Toshkent, 2017.
5. Qodirova F. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. — Toshkent, 2020.
6. Azizxodjayeva N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. — Toshkent, 2016
7. Davlat ta'lim standarti. Boshlang'ich ta'lim ona tili fani bo'yicha. — Toshkent.
8. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi nashrlari. Boshlang'ich sinf ona tili darsliklari. — Toshkent.